

χειμωνιάτικης νύχτας κι άναλαμπές άστραπής και χάδια άνοιξιάτικου ήλιου.

“Ομως δέ θέλησε νά πεθάνει στο Ληξούρι. “Όταν ο θάνατος του έστειλε τo μήνημά του, όδυνηρό όσο δέν μπορεί κανείς νά φανταστεί, γύρεψε νά πάει κοντά στους φίλους του. Στο Ληξούρι οί φίλοι είτανε λίγοι κι άνίσχυροι νά ικανοποιήσουν όλες τις άνάγκες της δύσκολης ζωής του. Πήγε στο Άργιστόλι, και δέν έφυγε παρά νεκρός από κει. “Όταν κάποτε του είπα : «Πάμε στο Ληξούρι, Μικελάκη;» μου άποκριθήκε : «Πο Ληξούρι είναι οί φίλοι». Δέν είτανε πιά ο ‘Διδάσκαλος, είταν ο άνθρωπος, ο άδύνατος, ο άρρωστος άνθρωπος πού έχει άνάγκη νά τονε στηρίξουνε στα τελευταία θήματά του, όπως και στα πρώτα. Κ’ είχε τόση άνάγκη νά στηριχτεί καλά, νά μη σκύνει, νά μη συρθεί... “Νά πεθάνει παλληκαρίσια,; αυτός είταν ο τελευταίος του πόθος, δυνατός τόσο, πού νά τον κάμει νά ξεχάσει όλα : και τους μαθητές του και τo λοφίσκο με τις έλιές πού δέ θα τον ξανάβλεπε πιά ποτέ. Κι όμως όταν κάποτε, μιάν ήσυχη ώρα φθινοπωρινού δειλινού, κοντά σ’ ένα παράθυρο του Νοσοκομείου είδαμε καίκια νά φεύγουν για τo Ληξούρι κι άρχισα νά του λέω για τά Ληξουριώτικα θράδια, τόσο γλυκά και γαλήνια, πού τά περνούσαμε κοντά στη θάλασσα, είδα τά μάτια του νά δουρκώνουνε. Κ’ αίστάνθηκα ότι εκείνη τη στιγμή τo Ληξούρι δέν είτανε “οί φίλοι,; είτανε τo “Ληξούρι,; κ’ είτανε οί άγαπημένοι του, οί άπλοϊκοί μαθητές του κι ο άνοιχτός ουρανός πού φιλιέται με τη θάλασσα πέρα, μακρυνά...

Έπέθανε. Κ’ έπέθανε „παλληκαρίσια“. Του χανε φέριλου λούδια και θέλησε νάν τά πάει σέ μιάν άρρωστη νοσοκόμα. Έξαφνα κλονίστηκε. “Το φως μου, είπε, σβωμαί,;”, “Όταν οί φίλοι, πού έτρεξαν, έμπήκον στην κάμαρα, έμειναν σά μαρμαρωμένοι προστά στο θέαμα ενός νεκρού, πού γελούσε μ’ ένα όλύμπιο χαμόγελο-σαρκασμού, σά νάρριχνε την περιφρόνησή του κατά πρόσωπο του θανάτου, σά νάλεγε, — όπως έχαρακτήρισε ένας φίλος — „αυτό είταν όλο“;

Και γύρισε στο Ληξούρι... Είτανε μιάν μέρα άνοιξιάτικη, μέσα στο χειμώνα. Παιδιά του τούπου σηκώσανε τo σκεπάσμενο από δάφνη φέρετρο, λίγη ώρα καθ’ ένας, σά νάθελαν όλοι νά πάρουν την εύλογία του. Κι όταν τ’ άπίθωσαν

κοντά στο νύσκαφτο μήημα, ο ήλιος πού βασλευε κείνη την ώρα, έκανε νά λάμψει στην ειγενική μορφή κάτι σαν άντιφέγγισμα χαρά. Βρισκότανε τέλος εκεί, κοντά στα “παιδιά του κι αν καμιάν ήσυχη νύχτα του καλοκαιριού θμαξευόντανε νά τραγουδήσουν τo “τραγούδι του μεροδουληφύ, τάγέρι θάν του πήγαινε τού γλυκούς ήχους σαν ένα στεφάνι από κόκκιν λουλούδια στο άτέριπτο μήημα του.

Ληξούρι

ΙΟΥΣΤΙΝΑ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ

“Ο φιλόσοφος του Υπερανθρώπου είτε κάποτε : C από γενετής άριστοκράτες του πνεύματος ούτε διάζονται ούτε θορυβούν. Τά δημιουργήματά τους ξετριβάλλουν και πέφτουν από τo δέντρο της φαντασίας, ήσυχα - ήσυχα, όπως τά χρυσά φύλλα μέσα ένα ήρεμο κ’ εύγενικό θράδι του φθινοπώρου... “Α είναι κανείς κάτι, άληθινά, δέν έχει άνάγκη νά κάμει τίποτε. Γιατί και σ’ αυτό ζει ή ένεργειά του.

Προτιμούμε ν’ άρχίσουμε με τo μότο αυτό τo σύντομο άρθρο πού μās ανέθεσε νά γράψουμε ο άγαπητός “Νουμάς; για τo φιλολογικό μνημόσυνο του “Αθλιχου. Είναι ή ασφαλέστερη κριτική έξήγηση για τζωή και τo έργο αυτού του στερνού βετεράνου της “Επανησιακής παραδόσεως, με τόν όριον έγραψε τo επίλογό της μιάν όλόκληρη φιλολογική έποχή. Η φροντίδα του για την άγνοια και τη σιωπή, αυτό τo κάστρο τo άκατανόητο για τους άλλους λογίους, μέσοσ όποιον έφυλάκισε την πνευματική του ζωή περισσότερο από έβδομήντα χρόνια, αυτή ή άγρια σχεδόν περιφρόνησή του προς τη δόξα της δημοσιότητας, ή άριστοκρατική άποστροφή του για κάθε τι πού του έθύμζε τo μάταιο θόρυβο, ο άσκητισμός, ο άνοσηρητισμός, ο νιλεταντισμός, ένα αίσθημα φόβου με τo έποιο κρατούσε τo ταλέντο του τυλιγμένο σαν τo ξηλό τυπο σύζυγο πού έχει όμορφη γυναίκα, όλα αυτά τo παράξενα πράματα, είναι στοιχεία άπαραίτητα για την κριτική. Είναι συνέχεια του έργου του, ή εύγενική άτμόσφαιρα, άνάμεσα στην όποια τo τραγούδι τού ανθρώπου αυτού, μικρό ή μεγάλο, φτωχό ή πλούσιο άφθονο ή σταλαχτικό, παίρνει τη θαναμαστή εκείνη νομιμοποίηση της μελωδίας, με την όποια μās συγκινούν πάντα οί άτόμερες θρυσούλες τών δρόμων; καθώς τις ακούμε νά κλάινε σαν περιλυπα λόγια πού δέν πρόκειται νά προσέξει κανείς, μέσα στο ήλιο-βασίλειμα ή τo σκοτάδι του δάσους, όπως γράφει και πού ο ίδιος :

..Μά εγώ ‘μαι έξιμου θράχου μιάν θρυσούλα
πού έξιμη ρέει σ’ έξιμο γυαλό,
και ρέει σαν νά κλάει την έξιμά της,

Και μόνο νύχτα, μέρα, βράδι, αύγουλα,
κρένει με τού πελάου τo βογγητό,
κι αν έρθει φτερωτός νά πει διαβάτης

Στους ἔξι αὐτοὺς στίχους, μὲ τοὺς ὁποίους τελειώνει ἕνα σονέττο του, ἀφιερωμένο στὸν Κωστή Παλαμά, «πὸν ποιητὴ πὸν ἐχύθηκε σὰν ἕνα μεγάλο ποτάμι ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας», ὅπως συνείδησε νὰ μᾶς λέει, ὑπάρχει ὅλη ἡ πένθιμη περηφάνεια τῆς καλλιτεχνικῆς του ἰδιοσυγγρασίας, ὅλη ἡ «ἐνδοθεν μορφὴ» τοῦ ἀριστοκρατικοῦ αὐτοῦ ταλέντου, πὸν ἐπέρασε ἀγνωστο καὶ ἀπαρητήρητο γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ κριτικός, πὸν θὰ θελήσει νὰ κατατάξει τὸν Ἄβλιχο, ἀνοίγοντας ἀπάνω πρὸς γραφεῖο του τὰ λήγα τραγούδια πὸν ἔγραψε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, νὰ τὸν τοποθετήσει, νὰ τὸν περιγράψει ὡς ποιητικὸν εἶδος, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ βρεθεῖ σὲ δυσκολία. Τίποτε, ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα πὸν ἄφησε — χειρόγραφα ἢ δημοσιευμένα — τὰ ληρικά του ποιήματα πὸν τὸν ἀντιπροσωπεύουν ὡστόσο περισσότερο κατὰ τὴ γνώμη τῆ δικῆς μᾶς, τὰ ἑλαφρά λαϊκά τραγουδάκια του, οἱ εὐθύνες αἴμας του, οἱ κοινωνικῆς γελοιογραφίαις του, οἱ ἀνήλικες κάποτε σάτυρες του, αὐτοὶ οἱ δηλητηριώδεις κάκτοι, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε αὐᾶξει τὴν τρομερὴ φυλακὴ, ὅπου ἔβλεπε τοὺς ποσοπικὸν ἐνθροῖς του, τοὺς κακοὺς ποιητῆς καὶ τοὺς τιτωμένους πολλῆς, κάθε ψεῦμα ἢ πωλύτητα, ἢ ψευδογένεια, ἢ μικρότητα πὸν ἀπαντοῦσε πρὸς ὁδόν, δὲν τὸν ἐκασοῦσε ἀλόχιστον. Θὰ ἀπάνω-αι μάλιστα νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ὁ Ἄβλιχος δὲν εἶναι ποιητὴς μεγάλου ταλέντου γοῦσι μὲ τοῦτο νὰ ἐκτιμῶμεναι καθόλου τὴ σπουδία του...

Λέει γιὰ τὸ Σύλλεο, πὸς ἂν ἐπρόκειτο νὰ κριθεῖ μονάχα ἀπὸ τὰ βιβλία πὸν ἄφησε, ἡ φήμη του, θὰ ἐμίσησαν ἀναγκαστικά. Ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο, ἡ ἀλάνθανουσα δύναμις τῆς καλλιτεχνικῆς ἰδιοσυγγρασίας, ἡ ὁποία γεμίζει μὲ τὴ θεομύθεια τῆ δικῆς της ὅ,τι κενὸ ἢ ἄσπαστο ἔμεινεν ἀπὸ τὸ ταλέντο. Ὑπάρχει ἡ ζωὴ. Καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἄβλιχου εἶναι καὶ αὐτὴ μέρος τοῦ ἔργου του, ἕνα ἄγραφο βιβλίον πὸν ἐνδιαφέρει ἐπίσης τὴν κριτικὴν.

Θυμῶμαστε ἀκόμη αὐτὸ τὸ χαμηλὸ νεροτάκι μὲ τὴ Σημιτικὴν τὸν μοσὴ καὶ τὸ σχεδὸν ὀδυνηρὸ βλέμμα του, μέσα στὸ ὁποῖον κατέβαινε σιγά - σιγά καὶ πικρὰ τὸ πικρὸ μᾶς παλιῆς Κεφαλοντικῆς φράσας πὸν ἐπιβέβαιε νὰ σῆσαι μαζὺ του. Μιὰ ἀσοφία τὸν εἶπε ἀναγκάσει νὰ ἐγκαταλείψει τὸ Ἀηξούρι, αὐτὴ τὴν ἑλλαυτοῦ Πάπιο τοῦ Κεφαλοντικῆς πνεύματος, ὡς τὰ ἡλιοσκόπια καὶ σιωπηλὰ σπία. ἀνάμεσα ὅτὸ πὰ δρομῶμα τῶν ὁποίων, ὅταν περὶ ὁ ἕνος διαβάτης, εἶναι σὰν νὰ μοῦσαι τὸ ἄσπαστο παλιῶν καὶ ἀγαπημένων οἰκονομικῶν σεντουριῶν. Ἐβεν ἔσθαι στὸ Ἀλοσάτλι. Ἀπὸ τὴ συνικὴ αὐτὴ τὸ Ἀλοσάτλι ἦσαν σὰ νὰ πῶσαι μὲ νὰ τοποθεσία κριτὸ στὴ γαιοποιήση του ποσομῆς καὶ τὸν ποσομῆς τοῦ Μέτελα. Ὁ Μικελάντζιλο, ὅπως ἔβλεπε νὰ τὸν ὀνομάσῃμε ὅπως τὸν ἔβλεπε καὶ τὸν ἔβλεπε ὅλα ὁ νόμισος μένοι τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, ἔφερε μαζὶ του ἕνα ἀφθονο ἐνδιαφέρον. Ἐφερε τοὺς θεσσαυροὺς ἐνδὲς πνευματικῶν κήπου, μέσα στὸν ὁποῖον, ὀργάνοντας καὶ ποτίζοντας ἐπὶ τῶρα χρόνι τὸν ἑαυτὸ του, εἶχε κατορθώσει νὰ

δημιουργήσει μιὰ προσωπικότητα μοναδικὴ στὸ εἶδος τῆς. Ὅπαδὸς τῆς Σχολῆς ἐκείνης πὸν ὑποστήριξε ὅτι μὲ τὰ βιβλία καὶ τὴ συνδιάλεξη μπορεῖ κανεὶς νὰ παρηγορηθεῖ γιὰ ὅλα, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ ζωὴ, περνοῦσε τὸ περισσότερο μέρος τοῦ καιροῦ του κουνεντιάζοντας μὲ καλοὺς φίλους. Ἡ συζήτησή του ἦταν καὶ αὐτὴ ἕνα εἶδος τοῦ λόγου, μὲ χαρακτηριστὰ καθαρῶς καλλιτεχνικῶ, ἢ καλύτερη ἴσως ἔκφραση, εἰς τὴν ὁποία εἰδρσκε διέξοδο ἢ ἀδιόκοπη πνευματικὴ του ἀγωνία. Ἡ θαυμαστὴ φλυαρία του εἰς τὸ ἀπῆμερον τοῦ βραδυνοῦ κafenεῖου, εἶχε κατὰ ἀπὸ τὴ χάρη τῆς φωτιᾶς πὸν ἀνάβει σιγά - σιγά, μεγαλώνει, γίνεται ὀλοένα λαμπρότερη καὶ θερμότερη, γιὰ νὰ πάει στὸ τέλος τὴν ὀμορφιὰ τῆς σαλευόμενης φλόγας. Τὸ κάθε τι ἀπὸ τὴ στιγμὴ τούτη ὅ,τι ἔλεγε ὁ Μικελάντζιλο, ὅ,τι διαγότανε, οἱ στίχοι πὸν μᾶς ἀπάγγελλε μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ κεφαλοντικὴ προφορὰ του, τὰ ἀνέκδοτά του, οἱ σάτυρες του, τὰ περιγράμματα του οἱ κοινωνικῆς καὶ ἀνεξέ-κῆς ἰδέες του, οἱ ἐκλήσεις του γιὰ τὴν ἐπιπέριση τοῦ ἀναρχισμοῦ, ἀκόμη τὰ εὐφρολογήματα του, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦσε διαρκῶς, ὡσὰν νὰ τὸν ἐκορβίδειε, στὸν νόνο τῶν ἀρρωστων γερατειῶν του, ὅλα οὐτὰ ἔπαιρναν ἕναν τόνο ζωηρότερο καὶ ὑποβλητικότερο. Ἦτο σὰ νὰ μιλοῦσε «ἐξ ὀνόματος» τῆς παλιῆς πνευματικῆς ἀρχοντίας τῶν Ἐπιανήσων, σὰν νὰ συνέχιζε τὴν ἡχὸ τοῦ στυματησμένου ἐκείνου Λόγου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδοξάσθη ἡ Ἐπιανησιακὴ παράδοση. Καὶ μὲ τὸν ὁποῖον ἐπέθανε πρὸ δύο χρόνων εἰς τὸ Μπαυράλι του, ἀριστοκρατικῶς, περήφανος καὶ ἀμείλιτος, ὁπως ἔζησε ὡς στὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἀπόκριση στὸν ποιητὴ Μ. Ἄβλιχο, στὸ Ἀηξούρι

Ρεματαριά, βρυσούλα, ποταμός,
ζωῆς νᾶμα τὸ νερὸ τοῦ τραγουδιοῦ,
πότε μᾶς Πολιτείας ὁ ταραμός,
πότε μέρωμα τᾶγριου λαγκαδιοῦ.

Ρέει, κλαίει. Τὸ πίνει ὁ φτερωτὸς διαβάτης
γιὰ νὰ ὑψωθῇ στάγνὰ καὶ στάνοιχτὰ
ἡ ἀμαρτωλὴ ψυχὴ, τὴν παρθενιά της,
μέσα του σὰ λουστῆ, ξαναποχτὰ.

Καὶ στὴ φήμη, καὶ κάτου ἀπὸ τὴ λήθη,
καὶ σὰ στῶν Ὀλυμπίων τὸ πλευρό,
πάει τὸ Τραγοῦδι ὁ κόσμος παραμῦδι
τὸ Τραγοῦδι, τὰ θάνατο νερό.

Κι ἂν τίποτε δὲν ἦρε νὰ ποίση,
καὶ ἀταίριαστο κυλῆ κ' ἐρμαδικῶ,
μὲ τὸ δικό του μοναχὰ μεθῆσι
ζῆ θεριεμένο ἢ πρᾶο, βασιλικῶ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ